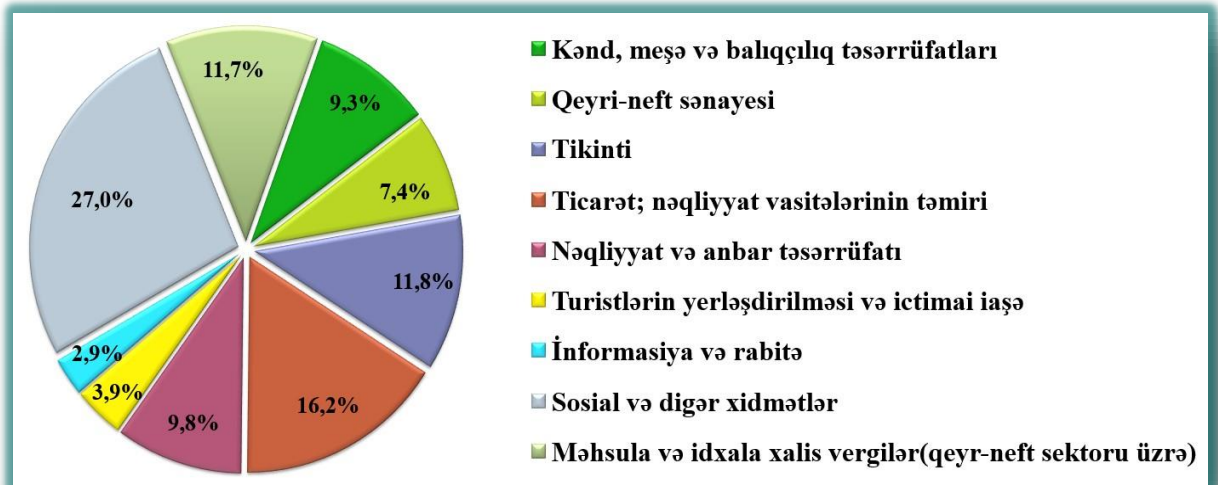

Azərbaycanda 2019-cu ildə qeyri-neft sektorunun inkişafı barədə

2019-cu ildə ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3.5% artmışdır. Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi 61.7% təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektorunun alt sahələri üzrə ÜDM-ə ən çox müsbət töhfə verən tikinti, ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri, sosial və digər xidmətlər olmuşdur.

Qrafik 1. Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

Qeyri-neft sektorunun əksər sahələrində yaradılmış əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən yüksək olmuşdur.

2018-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları sahəsində 7.3%, ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsində 3,6%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı sahəsində 1%, turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində 6.4%, informasiya və rabitə sahəsində 15.9%, sosial və digər xidmətlər sahəsində 3.3% artım qeydə alınmışdır.

Ölkədə iqtisadi fəallığın artırılması, ixracçı məhsulların istehsalının dəstəklənməsi, investisiyaların cəlb edilməsinin stimullaşdırılması məqsədilə 2016-2019-cü illər ərzində 355 sahibkarlıq subyektinə 421 investisiya təşviqi sənədi təqdim edilmişdir.

İqtisadiyyat Nazirliyinin Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun vəsaitləri hesabına 2019-cu il ərzində layihələrinin ümumi dəyəri 638 milyon manat olan 1573 sahibkara geri qaytarılan vəsaitlər hesabına 175 milyon manat, o cümlədən 1527 kiçik və orta həcmli layihəyə 40.3 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 5363 yeni iş yerinin açılması imkanı yaranmışdır.

Güzəştli kreditlərin 74%-i aqrar sektorun, 26%-i müxtəlif sənaye məhsullarının istehsalı və emalının inkişafına verilmişdir. Verilmiş kreditlərin 65%-i respublikanın regionlarının, 35%-i isə Bakı şəhərinin qəsəbələrinin payına düşür.

Qeyri-neft sənayesində yeni modellərin tətbiqi, sənaye parkları və məhəllələri, aqroparklar kimi müxtəlif mexanizmlər innovativ müəssisələrin yaradılmasına, ixracyönümlü məhsulların istehsalının genişləndirilməsinə böyük imkanlar açır. Qeyd edək ki, hazırda Azərbaycanda 5 sənaye parkı - Sumqayıt Kimya, Balaxanı, Mingəçevir, Qaradağ və Pirallahı sənaye parkları fəaliyyət göstərir. Bununla yanaşı, dövlət tərəfindən sahibkarlar üçün bütün zəruri infrastruktur yaradılmış Neftçala və Masallı sənaye məhəllələri fəaliyyət göstərir, Hacıqabul Sənaye Məhəlləsində işlər yekunlaşıb və sahibkarlar istehsalın qurulmasına başlayıblar, Sabirabad Sənaye Məhəlləsində son tamamlama işləri aparılır, Şərur Sənaye Məhəlləsində isə tikinti işlərinə başlanılıb. Bununla yanaşı, dövlət başçısının müvafiq tapşırıqlarına uyğun olaraq, hazırda respublikanın 33 rayonu üzrə 51 aqropark və iri fermer təsərrüfatının yaradılması üzrə işlər sürətlə davam etdirilir.

Kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları. 2019-cu ildə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun faktiki qiymətlərlə dəyəri 7836.7 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 4085.5 milyon manatı və ya 52.1%-i heyvandarlıq, 3751.2 milyon manatı və ya 47.9%-i isə bitkiçilik məhsullarının payına düşmüşdür. Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalı 7.2%, o cümlədən heyvandarlıq məhsullarının istehsalı 3.5%, bitkiçilik məhsullarının istehsalı isə 11.7% artmışdır.

2019-cu ildə əsas kapitalla yönəldilmiş ümumi vəsaitin 539.9 milyon manatı kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahəsinə sərf edilmişdir.

Bitkiçilik. 2019-cu ildə dənli və dənli paxlalı bitkilərin (qarğıdalısız) əkin sahələrindən 3254.9 min ton və ya 2018-ci ilə nisbətən 6.3% çox taxıl məhsulu götürülmüşdür.

Bundan başqa, 283.6 min ton və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 35.7 min ton çox qarğıdalı dənisi toplanmış, hektarın orta məhsuldarlığı 1.8 sentner artaraq 59.5 sentnerə yüksəlmişdir.

Qarğıdalı dənisi də nəzərə alınmaqla taxıl istehsalının ümumi həcmi 2018-ci ilə nisbətən 6.9% artaraq 3538.5 min tona çatmış, hektar üzrə orta məhsuldarlıq 2.1 sentner yüksələrək 32.1 sentner təşkil etmişdir.

Dənli və dənli paxlalıların tərkibində payızlıq və yazlıq buğda əsas yer tutur. İstehsal olunmuş taxıl məhsulunun 61.4%-ni (2171.5 min ton) buğda, 28.7%-ni (1015.5 min ton) arpa, 8.0%-ni (283.6 min ton) qarğıdalı, 0.3%-ni (12.0 min ton) çəltik, 1.0%-ni (36.0 min ton) paxlalılar, 0.6%-ni (19.9 min ton) isə digər dənli və dənli paxlalı bitkilər təşkil etmişdir.

2019-cu ildə sahələrdən 1714.7 min ton və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 12.7% çox tərəvəz, 1004.2 min ton (11.7% çox) kartof, 447.6 min ton (11.4% çox) bostan məhsulları toplanmışdır. Eyni zamanda, hektarın orta məhsuldarlığı tərəvəz üzrə 14 sentner, kartof üzrə 20 sentner, bostan məhsulları üzrə 18 sentner artmış və uyğun olaraq 176, 169 və 209 sentner olmuşdur.

2019-cu ildə aylarında sahələrdən 295.3 min ton və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 26.4% çox pambıq, 34.8 min ton (43.3% çox) dən üçün günəbaxan yığılmışdır. Pambıq üzrə orta məhsuldarlıq 11.9 sentner artaraq 29.5 sentnerə çatmışdır. Bundan başqa, sahələrdən 237.0 min ton şəkər çuğunduru və 6.0 min ton tütün yarpağı toplanmışdır. 2019-cu ildə 1099.7 min ton (8.8% çox) meyvə və giləmeyvə, 201.8 min ton (20.4% çox) üzüm, 929.4 ton (7.0% çox) yaşıl çay yarpağı yığılmışdır.

Heyvandarlıq. 2019-cu ildə diri çəkiddə 573.3 min ton ət, 2129.4 min ton süd, 1827.1 milyon ədəd yumurta, 16.1 min ton yun və yaş çəkiddə 643.7 ton barama istehsal edilmişdir. 2018-ci illə müqayisədə ət istehsalı 3.0%, süd istehsalı 2.4%, yumurta istehsalı 9%, yun istehsalı 1.6%, barama istehsalı 25.3% artmışdır.

2019-cu ildə hər inək və camışdan orta hesabla 1636 kiloqram süd sağılmışdır (2018-ci ildə 1589 kq).

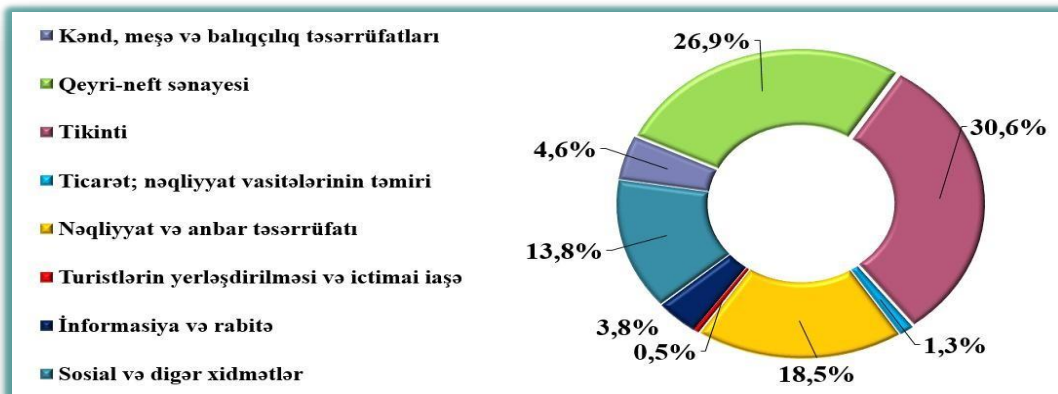
İlkin məlumatlara görə 2020-ci il yanvarın 1-i vəziyyətinə ölkə üzrə 2658.1 min baş iribuynuzlu mal- qara, o cümlədən 1281.2 min baş inək və camış, 8296.3 min baş qoyun və keçi mövcud olmuşdur. Qaramal naxırının 48.2-ni inək və camışlar təşkil edir.

Ötən il quşçuluq fabriklərində diri çəkiddə 67.2 min ton quş əti və 764.5 milyon ədəd yumurta istehsal olunmuşdur. Ümumilikdə fabriklər üzrə cəmi quşların sayı 14068.1 min baş olmuş, hər yumurtlayan toyuqdan orta hesabla 201 ədəd yumurta alınmışdır.

Tikinti. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2019-cu ildə ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitalla 17184.3 milyon manat və ya əvvəlki illə müqayisədə 2.3 faiz az vəsait yönəldilmişdir. Bu azalma neft-qaz sektoruna yatırılmış investisiyaların azalması ilə bağlı olmuş, qeyri neft-qaz sektoruna yönəldilmiş vəsaitin həcmi isə 1.9 faiz artmışdır. Ümumi sərmayənin 11393.4 milyon manatı və ya 66.3 faizi məhsul istehsal sahələrinin, 4432.6 milyon manatı (25.8 faizi) xidmət sahələrinin, 1358.3 milyon manatı (7.9 faizi) isə yaşayış evlərinin tikintisinin payına düşmüşdür.

Ümumi sərmayənin 48.3 faizi dövlət, 51.7 faizi qeyri-dövlət sektorunun sərmayədarları tərəfindən qoyulmuşdur. Əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitlərin 65.4 faizi tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilmişdir.

Daxili mənbələrdən əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin dəyəri ümumi sərmayənin 69.8 faizini təşkil etmişdir. 2019-cu ildə iqtisadiyyatda əsas kapitalla qoyulmuş cəmi investisiyaların 68.1%-i qeyri-neft sektoruna yönləndirilmişdir.

Qrafik 3. Əsas kapitalla yönləndirilmiş investisiyaların strukturu

2019-cu ildə Bakı şəhərində Bakı Nəqliyyat Agentliyinin “Koroğlu” Nəqliyyat Mübadilə Mərkəzi, şpris istehsalı zavodu, DOST Agentliyinin və DOST mərkəzlərinin inzibati binaları, Əmlak Xidmətləri Məkanı, Mərdəkan-Qala avtomobil yolu, Pirşağı qəsəbəsində avtomobil tuneli, Sumqayıt şəhərində “SOCAR karbamid” zavodu, Polietilen zavodu, Muğam Mərkəzi, Nizami kinoteatrının yeni binası, Ağdaş rayonunda Biyan Sənaye Parkı, Ağdaş Rayon Telekommunikasiya Qovşağında “Şəbəkə” Xidmət Mərkəzi, Qolqəti-Dəhnəxəlil-Qoşaqovaq-Ərəbocağı, Nehrəxəlil-Kotanarx-Cardam-Tofiqi-Şəmsabad və Qəsil- Şordəhnə-Qarağan Şıxlar-Kükəl-Ərəb-İkinci Aral avtomobil yolları, Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi, Kəbirli-Eyvazalılar-Birinci Aşıqlı-Əlinəzərli və Mingəçevir-Stansiya Mingəçevir-Bəhrəmtəpə-Beyləqan avtomobil yolları, Qəbələ və Qobustan rayonlarında “Azərxaçça” ASC-nin filialları, Qobustan-Poladlı avtomobil yolu və s. mühüm əhəmiyyətli obyektlər istifadəyə verilmişdir.

Nəqliyyat. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2019-cu ildə nəqliyyat sektorunda fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektləri tərəfindən 235.3 milyon ton yük daşınmış və 2018-ci ilin müvafiq

dövrünə nisbətən 2.2 faiz artım müşahidə olunmuşdur. Yüklərin 2.5 faizi dəniz, 6.5 faizi dəmir yolu, 0.1 faizi hava, 66.0 faizi avtomobil nəqliyyatı, 24.9 faizi isə boru kəməri ilə daşınmışdır.

Qeyri-dövlət sektoruna məxsus nəqliyyat vasitələri ilə daşınmış yüklərin həcmi 2.5 faiz artmış, daşınmış yüklərin ümumi həcmində bu sektorun xüsusi çəkisi 82.5 faiz təşkil etmişdir.

2019-cu ildə nəqliyyatçılar 2056.5 milyon nəfərə və ya 2018-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2.7 faiz çox sərnişinə xidmət göstərmişlər. Sərnişinlərin 88.2 faizi avtomobil nəqliyyatı, 11.5 faizi metro, qalan hissəsi isə digər nəqliyyat növləri ilə daşınmışdır.

Turizm. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2019-cu ildə ayları ərzində turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində yaradılmış əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 6.4 faiz artaraq 1976.7 milyon manata çatmış və qeyri-neft ÜDM-də xüsusi çəkisi 3.9 faiz təşkil etmişdir. Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatına əsasən 2019-cu ildə Azərbaycana dünyanın 193 ölkəsindən 3170,4 min və ya əvvəlki illə müqayisədə 11,3 faiz çox əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlmişdir. Gələnlərin 29,4 faizi Rusiya Federasiyası, 22,9 faizi Gürcüstan, 10,0 faizi Türkiyə, 8,1 faizi İran, 3,4 faizi Səudiyyə Ərəbistanı, 2,2 faizi Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, 2,1 faizi Hindistan, 1,9 faizi Ukrayna, hər birindən 1,6 faiz olmaqla Türkmənistan və İraq, hər birindən 1,5 faiz olmaqla Qazaxıstan, Pakistan və İsrail, 1,2 faizi Böyük Britaniya, 11,0 faizi digər ölkələrin vətəndaşları, 0,1 faizi isə vətəndaşlığı olmayan şəxslər olmuşdur. Gələnlərin 66,6 faizini kişilər, 33,4 faizini isə qadınlar təşkil etmişdir.

İnformasiya və rabitə. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən 2019-cu il ərzində informasiya və rabitə müəssisələri 2197.9 milyon manatlıq xidmət göstərmişdir ki, onun da 72.8 faizi əhali tərəfindən istehlak olunmuşdur. 2018-ci illə müqayisədə informasiya və rabitə xidmətlərinin dəyəri real ifadədə 15.9 faiz artmış, bu sahədə əldə edilmiş gəlirin 82.4 faizi qeyri-dövlət sektorunun payına düşmüşdür.

